

onaj drugi, dalji i bitniji. Ipak, tim nije i umetnosti pripao poseban gnoseološki status (kako će se to desiti, recimo, kod Šelinga) što je temeljni paradoks Platonov. Ona ostaje i s ove i s one strane lepote ali bez veze sa njom.

Tumačenje ovog raskola opet je psihološko i otud ne suviše ubedljivo: ono što se izgubi na jednoj strani mora se zadobiti na drugoj. Političkim opredjeljenjem iznudena osuda poezije bila je u suprotnosti sa Platonovim najintimnijim ličnim, intelektualnim i psihološkim sklonostima te je on kompenzije na drugoj strani, svojom teorijom o lepom koju lepoti pridaje posebno dostojanstvo i primiče je ili čak poistovećuje sa najvišom od svih, idejom dobra.

No, preostaje jedna mogućnost pomirenja i Anica Savić Rebac je ne propušta. Platonovo odbacivanje umetnosti vazda je okrenuto savremenicima i zbiva se na osnovu budućeg, još neostvarenog kriterijuma: poezije kao filozofije ili filozofije kao poezije. Koliko je on sam na tragu tog zahteva, koliko ga je ostvario i u kojoj je meri to dobitak ili gubitak za poeziju ostaje otvoreno pitanje. Ipak, nema sumnje da je tu položena jedina nada za umetnost (doduše samo u svojstvu poezije) da izade i svog omaloženog zakutaka i osposobi se za temeljne saznanje poduhvate.

Nezavisno od diskutabilnih, manje ili više novih, manje ili više potkrepljenih pojedinačnih zaključaka, obuhvatnost videnja, složena slika celine, napor da se antička misao o umetnosti sagleda u širokom zamahu kao povezan i užajamno isprepletan sled u kojem se vodeći motivi mogu pratiti od svog prvobitnog mitskog uobičajenja do preciznih filozofskih formulacija svakako su najveća vrednost ove studije. Na tim idejama spojnicama celokupno grčko videnje umetnosti se pokazuje kao jedinstveno nadahnut napor da se osnovna pitanja ljudskog stvaralaštva osmisle.

Spiritus movens i temeljni odredbeni uticaj grčkog razumevanja umetnosti Anica Savić Rebac nalazi u orficičkoj mistici koje nije samo štinski element rođenja tragedije, nego se može naći, na različite načine transformisana, u svakom promišljanju umetnosti. Dok antička tragedija elemente orficičke mistike sabire u okvire arhajskog morala, Platon se vraća predragičkom aforizmu i preformuliše ga kroz pojmovnik sopstvene metafizike. U diskusiji s Ničeom pokazuju se da Platonov etički ideal nije mogao da onemogući tragediju jer je mit o duši zapravo preuzet iz orfizma kojem ni ideja visokih, intelektualnih i etičkih stremljenja nije tada. Iz orfizma potiče i preovladajuća konцепција porekla umetnosti, naglašavanja njenog iracionalnog, maničnog karaktera i kao konsekvenca, pitanje o mestu i značaju veštine (tehne) koja takođe u umetnosti mora nužno sačuvavati. Isto tako, zajednička je misao o dejstvenosti poezije, o njenoj psihologičkoj ulozi i funkciji, jer svaka odbrana od poezije u isti mah svedoči o moći koja joj se pripisuje.

Na drugoj strani, Anica Savić Rebac nastoji da otkrije kreativne impulse koji su potekli iz antičke estetike i prepozna ih ne samo u mišljenju koje neposredno sledi, u helenističkoj i novoplatoškoj filozofiji, nego i mnogo dognije u idealističkim estetikama od 18. veka na ovamo, kao i u savremenoj umetničkoj produkciji, koja kao i teorijski i praktično prihvata i sledi Platonove zamisli i kanone. Čak i ako zapažanje paralelizma između Platonovih umetničkih idea u kojima se zaboravlja priroda i umetnost primiče blizinu ideja te oponašajući ono što je njima svojstveno: red, meru, harmoniju i geometrijski uzorni lik zadobija bitno saznanjai a ne više strasni, tragični karakter, i teorije i prakse apstraktne umetnosti, posebno kubizma koji smjeraju njenoj posvećujući intelektualizaciji, ostaje na nivou uviđanja fenomenološke koinciden-cije, ono može biti povod za razmišljanje o nekim arhetipskim modelima kojima se ljudsko mišljenje i stvaranje uvek iznova vraća. U isti mah, ovde nalazimo najsnažnije pomirenje Platonovog „paradoksa“: u ime buduće umetnosti, koja je u međuvremenu od zamišljenog idealu postala stvarnost, odbacuje se samo aktuelno umetničko stvaralaštvo a ne umetnost kao takva.

NOVO IZDANJE JEDNOG NEOPHODNOG DELA Milan Damjanović

Objavljuvajući 3. sveske antičke filozofije započeto je novo izdanje i nova obrada Ibervega

(Ueberweg). **Osnovni nacrt istorije filozofije** (Grundriss der Geschichte der Philosophie). To je najpotpuniji i najpouzdaniji prikaz istorije filozofije (naše tradicije) od antičke do kraja prošlog stoljeća. Iberveg je svoje delo objavio 1863. Delo je zatim doživelo dvanaest izdanja, u daljem radu koju su preuzezeli Hajnce (Heinzen) i zatim Prehter (Praechter), do 1926. Plan za novu obradu dela predložio je P. Vilpert (Wilpert) još 1961. U osnovnim linijama prihvaćena je Vilpertova koncepcija nove obrade i ona se ostvaruje posle njegove smrti.

Umesto da novo celokupno delo bude otvoreno grčkom filozofijom, od njenog početka do Platona, najpre je objavljena treća sveska antičke filozofije koja sadrži Stariju akademiju (obrada J. Krämera), Aristotela (H. Flashar) i Peripatos (F. Wehrli). Redakciju cele sveske izvršio je Flashar iz Minhenia. Ova sveska je najpre završena (započeta 1968) i zato je najpre objavljena. Izdavačka kuća je Schwabe, Bazel-Stuttgart, 1983, 645 str.

U ovoj svesci, poput ranijih izdanja, nalaze se prikazi stanja istraživanja, biografije, opisi delâ, doksografije, recepcija delâ, primarna i sekundarna literatura i bibliografski podaci. Objavljena treća sveska sadrži najpotpuniji prikaz Starije akademije koji danas uopšte postoji (od Speusipa do Kratesa) i isti takav prikaz peripatika (od Teofrasta do Andronika sa Rodosa i Nikolaosa iz Damaska). U prikazu Aristotela prvi put su posebno ispisani svr Aristotelovi spisi, što znači i oni koji su sačuvani samo kao fragmenti.

Pošto se ova treća sveska pojavljuje kao prva, u njoj se najpre nalazi, u ime izdavačke kuće, reč o celokupnom višetomnom izdanju. Tu je opisana istorija izdavanja ovog dela od prvobitne koncepcije Ibervegovog do Vilpertove, koja se sada ostvaruje. Takođe je izneta istorija pripremnog rada tekućeg izdanja ovog dela.

Editor ove sveske, Flashar, naveo je u svom Predgovoru princip rada, kao i najvažnije datume u toku izrade (1968 – 1983).

Iberveg je oduvek bio za svakog ko se bavi filozofijom neophodna osnova obaveštenja i rada, priručnik koji pregledno govori o svemu što treba znati iz istorije filozofije. Istorija filozofije je konstitutivna za filozofiju, za svaki ozbiljno voden filozofski rad. Ranija izdanja Ibervega su u prvoj svesci sadržavala definicije filozofije, kao i istorije filozofije i tumačenje značaja istorije filozofije za samu filozofiju. To se uvek menjalo od prvobitnog Ibervegovog shvatanja do danas.

U ovoj svesci, u vrlo iscrpnim podacima i obaveštenjima, u sekundarnoj literaturi, ne pominje se, na žalost, nijedan naš autor, pa ni M. Petruševski koji je predložio jedno novo tumačenje Aristotelove katarse.

U sekundarnoj literaturi, odeljku o delovanju (ili recepciji) Aristotelove Poetike nalazi se niz pouzdano izabranih naslova koji se tiču pojma „katharsis“, za filozofski obrazovanog čitaoca tako K. H. Volkmann-Schluck, W. Schadewald i dr, a od klasičnih filologa K. von Fritz, pa sam editor Flashar i dr. U nepristrasnom izboru navodi se niz jedinicu o Brechtovoj „nearistotelovskoj dramatički“, tako nama poznati H. J. Schrimpf, pa F. Tomberg (čiji sam spis *Mimesis praxe i apstraktna umetnost* dao da se prevede i objavio, Univ. umetnost, Beograd, 1978), pa opet sam izdavač Flashar, K. von Fritz i dr.

U tumačenju Aristotelove Poetike, Flashar s pravom naglašava golemu razliku koja nastaje sa Aristotelovim udaljivanjem od Platoneve teorije ideja: dok je pojam „mimesis“, primerice, u Platona zasnovan na ontološkoj differenciji na poznat način, u Aristotela taj isti pojam pripada samo teoriji pesništva, on još služi samo za prikazivanje ljudskog delatnog sveta u drugome mediju. Isti taj odnos se pozajme i u tumačenju dejstva pesništva, najzad i u shvatanju mita, koji je u Aristotelu tako reći sekularizovan služi samo za organizaciju radnje, kao fabula samo za mogućnost prikazivanja neke radnje. Tako je po Flasharu teatar za Aristotela još samo mesto mogućnog delanja, a Poetika teorija onog što se u teatru zbiva. Definitivno, Poetika je pre teorije delanja nego teorija pesničkih rodova i spada u praktičnu filozofiju, pored etike i retorike. Tako se aktuelna teorija delanja (u različitim ishodištima, počev od Habermasove do analitičke teorije A.C. Dantoa) sa pravom osnovom može pojaviti i ovde.

Pojmovnik ruske avangarde, (svezak 3), GZH i Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1985.

zlatko kramarić

Ne tako davno u našim knjižarama pojavila su se prva dva sveska **Pojmovnika ruske avangarde** (krajem 1984. godine), a krajem 1985. pojavio se i treći svezak. I u ovom svesku nastavlja se znanstvena sistematizacija pojmove i nazivlja, koje je ruska avangarda uvela u književnost, umjetnost i kulturu, odnosno onih pojmove kojima se danas služimo kako bismo označili pojedine pojavnje oblike što ih je ruska avangarda stvorila, i bez kojih danas nije moguće razmišljati o književnosti, kulturi, umjetnosti

Raspored grade i u ovom svesku proveden je kao i u prethodnim, osim jedne male izmjene. Prvi dio, kao i u prethodnim sveskama, posvećen je razmatranju pojmove koje je stvorila avangarda ili se tim pojmovima, u analizi avangardnih tekstova služimo. U ovom svesku razmatraju se sljedeći pojmovi: funkcija, kronotop, infantilizam, metamorfoza i pomak. Drugi je dio posvećen razmatranju avangadnih pokreta i skupina, s tom razlikom da se u ovom svesku razmatraju pokreti i skupine koje su djelovale na području likovnih umjetnosti i kazalištu. Tako T. Nikolska piše o emocionalistima, S. Briski-Uzelac o Inhuku tj. o moskovskom Institutu umjetničke kulture, koji je kao svojevrsna „stvaralačka organizacija“ za novu „umjetničku kulturu“ bio jedan od centara avangardno-konstruktivističkog pokreta. Autorica smatra da bez uvida u djelatnost Inhuka nije moguće objasniti, a niti razumjeti čitav niz procesa diferencijacije ideja i pozicija u ruskom avangardnom pokretu. B. Kosanović piše o imazinizu, a R. Grubel o Kan-Funu – riječ je zapravo o skraćenici za konstruktivizam-funkcionalizam, koja predstavlja ogrank ruskog književnog konstruktivizma koji se povijesno i sistematski djelomice poklapa s programom i poetikom LCK (Literaturnoga centra konstruktivizma), ali ih u znatnoj mjeri nadopunjuje i proturječi im. S. Sigov piše o Oberiu; riječ je o poetičkom sustavu koji u posljednje vrijeme zaokuplja pozornost istraživača, posebice opus Daniila Harmsa i A. Vredenskog, iako S. Sigov kaže da ta imena nisu dovoljna da bi se razumio ovaj poetski sastav. Sam naziv Oberiu potječe od Igora Bahtereva, a svakako, prema mišljenju S. Sigova, u proučavanju Oberiu nezaobilazni su i tekstovi Nikandra Tjuleva i Jakova Druskina. Sam pokret javio se kao posljedica triju važnih dostignuća ruske avangarde: zauma, alogizma i „proširenog eldajnja“. T. Nikolska piše i o sindikatu futurista, a N. oranjak – Bamburač informira nas o teatarskom oktobru. Treći dio, kao i u prethodna dva sveska, posvećen je pojedinim nosiocima teorije i prakse ruske avangarde, s osobitim naglaskom na istraživanju manje poznatih činjenica. Četvrti dio, koji nismo imali prilike „naći“ u prethodnim sveskama, donosi osvrte na posebna pitanja koje za proučavanje avangarde imaju načelno značenje. Zapravo, kako kažu sami urednici, u ovom dijelu riječ je više o građi za pojmovnik nego o obradi samih pojmove, analitičkim prilozima na temelju kojih možemo graditi sintetske sudove. Tako Carla Solivetti piše o „Azbuci uma“ V. Hlibnjikova, a J. van Baak o prostoru u avangardnoj prozi „Crvena konjica“ I. Babelja, dok Rita Giuliani o žanrovima ruskog pučkog tetra i „Majstoru i Margariti“ M. A. Bulgakova.

Kao i prethodne sveske i ovaj je obogaćen indeksom imane što nam umnogome olakšava snalaženje i čitanje; to je za pohvalu. Kao autori u ovom svesku pojavljuju se poređ „starih“ – A. Flakera, Z. Konstantinovića, R. Grubela, H. Günthera, Aage A. Hansen – Lévea, i neki novi autori: R. Giuliani, S. Sigov, C. Solivetti, nizozemski znanstvenik J. J. Van Bak, što svjedoči o otvorenosti pojmovnika prema suradnji.

No, jedna nas stvar ipak zabrinjava: dok su prvi i drugi svezak tiskani u 2000 primjeraka, ovaj treći tiskan je u skromnih 1000 primjeraka. Pitamo se: zašto? Nije moguće da izdavač, koji se s edicijom Rotulus Universitas zaista svrstava u europske izdavače, nema povjerenja u reception moć jugoslovenske kulture javnosti, ili je, možda razlog ove niže naklade nešto veći broj stranica ovog sveska (284) u odnosu na prethodne sveske?